

2021 posed numerous challenges at the VKMA due to the pandemic situations and the changed format of the exposition. Educational activities had to be transferred to the virtual realm, forming attractive online tasks. In order to maintain contact with the elderly audience, attendees of the University of the Third Age could access a virtual presentation of the exhibition *In Pursuit of Paris: the Stories of the VAA Residence Cité Internationale des Arts*. Museum staff continued excursions and educational activities for those with a physical or mental disability by organising a programme of off-site educational activities. Another

direction of the VKMA educational programmes for adults were workshops led by artists as part of the Vaclovas Ratas exhibition *Beyond the Equator*. A new direction in adult education was similarly developed in 2021, namely, training for pedagogues, culture workers and other educators. The activities were held in the museum space and in sessions beyond its walls. The accent in adult education at the museum is placed more on nonformal and informal learning processes, and the principle of Learning for Life is becoming increasingly important in the museum's educational programmes.

>
Ekskursijų vadovė Justė Janulevičiūtė Alytaus audiovizualiųjų menų centre veda edukacinį užsiėmimą žmonėms, sergantiems Alzheimerio liga ir turintiems demenciją. Alytus, 2021
Fot. Vaida Radytė-Žiūrienė, LNDM

Kūrybinės praktikos muziejuje: suaugusiųjų edukacija

Rima Povilionytė, Justė Janulevičiūtė, Vaida Žiūrienė

2021-ieji – iššūkių ir kaitos metai Vytauto Kasiulio dailės muziejuje (VKDM): keitėsi ekspozicija, buvo atnaujinti edukaciniai užsiėmimai; dėl COVID-19 karantino reikalavimų uždarius muziejų lankytojams, teko pereiti prie virtualių ekskursijų ir edukacijų, daug mokytiis patiems edukatoriams; vėliau reikėjo susigrąžinti lankytojų grupes į muziejų ir iš naujo taikytis prie įprastų užsiėmimų ritmo.

Čia aptariame, kas 2021 m. buvo svarbu vykdamant edukacines veiklas, atidžiau pažvelgiame į suaugusiųjų auditorijai skirtų edukacinių užsiėmimų kryptis ir, remdamiesi savo patirtimi ir vyraujančiomis pasaulio muziejų tendencijomis, nubrėžiame galimas edukacijos ateities perspektyvas.

NUOTOLINIŲ EDUKACINIŲ UŽSIĖMIMŲ IR EKSKURSIJŲ PATIRTIS

2021 m. pradžioje edukacinės veiklos persikėlė į virtualią erdvę. Moksleiviams ir ikimokyklinio amžiaus vaikams sukūrėme ir pritaikėme nuotolinius edukacinius užsiėmimus „Vytautas Kasiulis Paryžiuje“, „Paslaptys, kurias slepia meno kūriniai“, „Fizika dailėje“ ir virtualią ekskursiją „Vytauto Kasiulio gyvenimo ir kūrybos spalvos“. Šios veiklos buvo populiarios, tačiau kėlė tam tikrų išbandymų. Edukatoriams per palyginti trumpą laiką teko pasirengti technškai. Nuotoliniuose užsiėmimuose naudojome „Microsoft Teams“, „Zoom“, „Google Meet“,

Suaugusiųjų edukacijos užsiėmimas. Alytus, 2021 06 15
Fot. Vaida Radytė-Žiūrienė, LNDM

„Google Forms“, „Google Jamboard“, virtualių dėlionių (*puzzle*) ir kitas programas. Pasirengti nuotoliniams užsiėmimas trukdavo ilgiau nei gyviems. Tekdavo pritaikyti skaidres ir veiklas skirtingoms amžiaus grupėms ir interesams. Siekdami sudominti moksleivius, įtraukėme daugiau veiklų nei gyvuose užsiėmimuose. Ruošdami edukacijas daug dėmesio skyrėme jų struktūros dalims: susipažinimui, „apšilimui“, refleksijai. Pritaikyti prie nuotolinio užsiėmimo laiko taip pat buvo nelengva. Daug ir kūrybiškai eksperimentuota, kad užduotys būtų įtraukiančios ir smagios. Pavyzdžiui, atliekant vieną užduotį darbų nuotraukas iš edukacijoje aptariamų parodų atrinko antro ir šešto, o gavę bendraamžių sudarytą nuotraukų rinkinį moksleiviai fotografijas pildė savo sugalvotomis detalėmis ir kūrė pasakojimą. Kita sėkminga nuotolinė užduotis – įgarsinti paveikslą: iš pasiūlyto rinkinio moksleiviai pasirinkdavo jiems patinkančią ir ją įgarsindavo.

Tradiciskai populiariausia suaugusiųjų edukacijos priemonė muziejuje buvo ir yra ekskursijos. Iki karantino senjorai sudarė didžiąją dalį ekskursijų dalyvių, tad jam prasidėjus toliau palaikėme ryšius su šia grupe. Bendradarbiaudami su Medardo Čoboto trečiojo amžiaus universitetu parengėme ir pateikėme interaktyvias

užduotis bei klausimus jo organizuotam konkursui. Užduotys kvietė plačiau pasidomėti VKDM parodomis, čia pristatomais menininkais ir veiklos kryptimis. Minėto universiteto studentai aktyviai įsitraukė, rinko informaciją ne tik internete ir kituose prieinamuose šaltiniuose, bet ir konsultuodamiesi su muziejaus edukatoriais.

Kūrybiškai teko reaguoti į kovo mėnesį tik pavieniams lankytojams atidarytą muziejų. Ekskursijos negalėjo būti organizuojamos, o ir lankytojai, ypač vyresnio amžiaus, vis dar bijojo ir neskubėjo grįžti į parodų sales. Suprasdami, kad nuotolinė ekskursija negali pakeisti tiesioginio susitikimo su meno kūriniais patirties, pakvietėme trečiojo amžiaus universiteto lankytojus į virtualų parodų „Įminti Paryžių: VDA rezidencijos *Cité Internationale des Arts* istorijos“ pristatymą. Jo tikslas buvo paskatinti pavienius žmones apsilankyti muziejuje. Dalyviai sužinojo apie parodos idėją, kontekstą, architektūrą ir kūrinių autorius. Pateiktos užduotys padėjo sukurti intrigą, kviečiančią lankytojus savarankiškai ieškoti atsakymų parodoje. Pristatyti parodą lydintys tekstai ir filmas, prieinami taip pat ir muziejaus interneto svetainėje.

Nuotolinis parodos pristatymas pasiteisino – per apklausą 65,2 proc. pristatymo dalyvių teigė, kad po jo nusprendė aplankyti parodą.

EDUKACIJOS SPECIALIŲJŲ POREIKIŲ AUDITORIJAI

Nuo pat muziejaus atidarymo 2013 m. didelis dėmesys skiriamas žmonėms, turintiems specialiųjų poreikių. Rengiamos ekskursijos ir edukaciniai užsiėmimai fizinę ar protinę negalią turintiems lankytojams. Muziejaus edukatoriai dirba ir pagal Niujorko moderniojo meno muziejaus („MoMa“) parengtą metodiką, skirtą žmonėms, sergantiems Alzheimerio liga ir turintiems demenciją.

2021 m. muziejaus darbuotojai tęsė išvažiuojamųjų edukacinių veiklų programą. Alytaus audiovizualiųjų menų centre surengti edukaciniai užsiėmimai ir kūrybinės dirbtuvės parodoje „Vytautas Kasiulis (1918–1995) – nuo Simno iki Paryžiaus“. Jie pritaikyti trims skirtingoms Alytaus bendruomenės grupėms: asociacijos „Pasitinkant senatvę“ Globos skyriaus

globotiniams, Alytaus „Sakalėlio“ pradinės mokyklos 3-ios klasės moksleiviams ir Alytaus miesto bendruomenės aktyvių ir energingų moterų grupei. Visos grupės iš pradžių susipažino su paroda, diskutavo apie V. Kasiulio paveikslus, o vėliau buvo pakviestos įsitraukti į kūrybos procesą ir išmėginti skirtingas dailės technikas – grafiką, piešimą aliejiene pastele ir vitražo menui artimą tapymą ant stiklo.

Asociacijos „Pasitinkant senatvę“ globotiniai, turintys demenciją, dalyvavo edukaciniame užsiėmime „Darbas ir poilsis“. Susitikimo tikslas – sukurti saugią erdvę pokalbiui apie meną. Užsiėmimą sudaro diskusija prie meno kūrinių, kūrybinės dirbtuvės ir susitikimo aptarimas prie puodelio arbatos. Taip suteikiama galimybė visapusiškai įsitraukti į dialogą ir veiklą – stebėti, komentuoti, interpretuoti profesionalaus meno kūrinius ir patiems patirti kūrybos džiaugsmą.

Šilkografijos dirbtuvės
Vytauto Kasiulio dailės
muziejuje. Vilnius,
2021 06 29
Fot. Vaida Radvytė-Žiūrienė,
LNDM

AUTORINĖS DIRBTUVĖS

Dar viena muziejuje vykusių edukacijų suaugusiems kryptis – menininkų vedamos autorinės dirbtuvės. Lietuvių grafiko Vaclavo Rato parodoje „Anapus pusiaujo“ surengtos knygrišystės amatui ir jo istorijai skirtos paskaitos ir kūrybinės dirbtuvės. Jas vedė Vilniaus knygrišių gildijos narė, knygrišė ir menotyrininkė Rūta Taukinaitytė-Narbutienė. Dirbtuvėse dalyvavo ta tema besidomintys suaugusieji ir šeimos su vaikais. Dirbtuvių vedėja papasakojo apie knygrišystės amatą ir jo istoriją, pristatė, kokios medžiagos knygų gamybai buvo naudojamos seniau ir kokie įvykiai nulėmė knygrišystės raidą. Vartydami ranka rištas knygą, edukacijos dalyviai sužinojo, kas yra ryšiai, lankas, popieriaus kryptis, kapitalas, dubliūras, paslėpti bloko krašto piešiniai ir kam jie skirti, kodėl ir kaip šiuolaikinėse knygose išplito „atviras įrišimas“. Buvo galima apžiūrėti tokio įrišimo pavyzdžių kolekciją. Edukacijos dalyviai susipažino ir su dailininko knygos koncepcijos kaita: nuo bibliofilinio leidinio iki knygos-objekto. Be to, patys galėjo pasigaminti vieno lanko *dos-à-dos tipo* knygele, kurią galima toliau pildyti ir dekoruoti.

SUAUGUSIEMS SKIRTI MOKYMAI

2021 m. buvo išplėtotą nauja suaugusiųjų edukacijos kryptis – mokymai pedagogams, kultūros darbuotojams ir kolegoms edukatoriams. Užsiėmimai vyko muziejaus erdvėje ir sesijose už jo ribų. Tikslas – sukurti galimybę profesiskai tobulėti ir kūrybiškai eksperimentuoti. Bendradarbiauome su mokyklomis ir mokytojais dalydamiesi muziejuje taikomais metodais ir drauge skatindami, padrąsindami mokytojus naudoti muziejaus parodų turinį kuriant integruotas pamokas ir formuluojant užduotis klasėse. Užsiėmimų dalyviai patys išbandė veiklas, pasitelkdami muziejaus eksponatus, o vėliau šią patirtį pritaikė darbe mokyklose ir organizavo integruotas pamokas muziejaus erdvėje. Išvažiuojamuosiuose užsiėmimuose demonstravome edukacinius užsiėmimus, pristatėme skirtingas dailės technikas kultūros įstaigose dirbantiems kolegoms.

Pagrindinis suaugusiųjų edukacijų principas – „mokausi visą gyvenimą“. Jis aktualus ne tik edukacijų dalyviams, bet ir patiems edukatoriams. Vidiniai edukatorių mokymai – puiki proga

dalytis patirtimi su kolegomis, mokytis vieniems iš kitų. 2021 m. VKDM, Prano Domšaičio dailės galerijoje tiesiogiai ir nuotoliniu būdu kolegoms surengėme pasaulio muziejuose populiarus vizualinio mąstymo strategijos metodo mokymus. Klaipėdoje atskirą sesiją paskyrėme edukacinių užsiėmimų pradžiai ir „apšilimo“ pratimams išbandyti bei įvairiems refleksijos būdams.

TVARI PATIRTIS

Planuojant ateinančių metų veiklas, prasminga suvokti, ko išmokė praėję metai, kaip įgyta patirtis derės su bendromis suaugusiųjų edukacijos muziejuose tendencijomis.

Trumpai reikėtų stabtelėti prie sąvokų ir apibrėžimų. Apibūdindami muziejuje vykstančius užsiėmimus vis dar vartojame *edukacijos* (angl. *education* – lavinimas, švietimas) terminą. O bendra tendencija, remiantis vis gausesnėmis mokslo žiniomis apie mokymąsi, siūlo *mokymosi* (angl. *learning*) terminą. Jis aprėpia tiek formalųjį mokymąsi, tiek abi neformaliojo mokymosi kryptis: struktūruotą neformalųjį (angl. *nonformal*) ir nestrukūruotą, patirtinį (angl. *informal*) mokymąsi. Taip pat svarbu paminėti, kad daugeliu atvejų sudarant programas šiuolaikinėms muziejų edukacijoms dominuoja konstruktyvistinis požiūris į mokymosi procesą. Jam svarbus besimokančiojo įsitraukimas ir dalyvavimas mokymosi procese. Manoma, kad besimokantysis savo žinojimą ir suvokiamą prasmę konstruoja / lipdo po dalelę iš ankstesnių patyrimų ir žinių sąveikos / jungties su nauju patyrimu ir žiniomis. Tad besiplečiančias muziejų funkcijas papildoma ir įvairių formų mokymasis muziejuose ugdant ne tik kultūrinės kompetencijas, bet ir tarpdiscipliniškumą, bendruomenių įtraukimą.

Vesdami edukacijas moksleiviams turime darbo patirties integruojant formaliojo švietimo formas į neformalųjį ugdymo procesą. Bendrųjų programų dalykai yra papildomi kūrybiškumo ir kultūrinių kompetencijų ugdymu bei kitomis XXI a. „minkštosiomis kompetencijomis“ (bendradarbiavimu, kritiniu mąstymu ir t. t.) derinant šias veiklas su neformaliojo, bet struktūruoto mokymosi (pvz., konkrečiai technikai pažinti skirtos dirbtuvės). O kalbant apie suaugusiųjų mokymąsi muziejuje akcentas labiau kryptis į abiejų kryptių neformaliojo mokymosi procesus (angl. *nonformal* ir *informal*).

„Mokomės visą gyvenimą“ principas tampa vis svarbesnis rengiant muziejų edukacijos programas.

Bandant atsakyti į klausimą, kokios suaugusiųjų edukacijos kryptys bus aktualios artimiausiu metu, prasminga analizuoti skirtingų suaugusiųjų auditorijų poreikius.

REALYBĖ PASIBAIGUS PANDEMIJAI

Karantino patirtis įtvirtino jau kiek anksčiau „sudygusią“ nuostatą, kad mokymasis nebėra apibrėžiamas laiko ir erdvės. Įvairus virtualiai pasiekiamas muziejaus kolekcijų ir edukacinės informacijos turinys (audiogidai, virtualios parodos, edukaciniai filmukai, paskaitos, tiesioginės ekskursijų transliacijos, paskaitos, tinklalaidės ir t. t.) prasmingai ir naudingai praplečia skirtingų auditorijų galimybes įsitraukti ir susipažinti bei plačiau naudoti muziejaus kolekcijų ir parodų turinį. Virtualiam mokymuisi pritaikomas turinys svarbus skirtingoms suaugusiųjų auditorijoms – jaunimui, senjorams, su mokiniais klasėse dirbantiems mokytojams ir kitiems. Tai patvirtina muziejaus edukatorių patyrimas su senjorų grupėmis karantino laikotarpiu.

Galimybė virtualiai „prisijungti“ prie besimokančios bendruomenės turi ir alternatyvą – gyvą apsilankymą muziejuje. Čia egzistuoja bendra tendencija ir auditorijos poreikis lankantis muziejuje „atsijungti“ nuo skubraus gyvenimo ritmo, streso, kasdienių rūpesčių, įprastų veiklų. Tai intensyviai auganti emocinės gerovės kryptis muziejų veiklose.

EMOCINĖ GEROVĖ

Šioje srityje ir auditorijos poreikių, ir užsiėmimų formų yra daugybė: nuo dėmesingo įsisąmoninimo, pramoginių programų (angl. *edutainment*), senjorų savanorystės iki verslo įstaigos komandos formavimo. Todėl čia itin svarbu analizuoti muziejuje besilankančias auditorijas ir išskirti jų specifinius poreikius, užmegzti ryšį su muziejaus auditorija (vienas būdų – skiriant daugiau dėmesio grįžtamojo ryšio anketoms ir pan.) ir kalbėti apie konkrečius uždavinius ir tikslus. Pavyzdžiui, vyresnių žmonių auditorijai pagrindiniai emocinės gerovės elementai (angl. *wellbeing*) yra galimybė nuolat mokytis, kurti ryšius, dalytis ir išlikti aktyviems.

Edukatoriams, norintiems dirbti su specifiniais muziejų auditorijų poreikiais, tenka nuolat mokytis naujų metodų ir juos taikyti. Ateinančiais metais planuojame stiprinti edukatorių kompetencijas ir gebėjimus dirbant su ypatingų poreikių turinčiomis lankytojų grupėmis. Tikslas – plėsti edukatorių žinias ir patyrimą, kuriant naujus darbo su skirtingomis negalios grupėmis metodus ir įrankius. Tam planuojame pasitelkti menininkus, psichologus, patirties darbe su neįgaliaisiais turinčius praktikus.

Gyvenant sudėtingu pasaulio krizių ir įtampų metu muziejų edukacinė veikla ir neformalusis kultūrinis mokymasis turi ypatingą vertę asmenims, organizacijoms, bendruomenėms. Gebėjimas greitai ir lanksčiai reaguoti ir pritaikyti mokymosi muziejuje programas prie aktualių kaip niekada svarbus. Akivaizdu, kad dar viena ateinančių metų dominuojanti tema bus tarpkultūriniai ryšiams megzti ir bendruomenėms įtraukti skirtos veiklos, poreikis užmegzti dialogą. O išbandymu taps tinklo tarp muziejaus ir skirtingų organizacijų bei bendruomenių tvirtinimas.

<
Knygrištytės amatui skirtos
kūrybinės dirbtuvės Vytauto
Kasiulio dailės muziejuje.
Vilnius, 2021
Fot. Gintarė Grigėnaitė,
LNDM